

Indledning

Pædagogik omfatter en række videnskaber, først og fremmest psykologi og pædagogisk sociologi, men den omfatter også andet og mere end videnskab. Den omfatter også overvejelser over menneskets natur (især barnets natur) og menneskets bestemmelse (igen især forestillinger om barnets ønskelige udvikling), og endelig omfatter den generelle overvejelser over den undervisende-opdragende praksis.

Det er indlysende, at pædagogik som vejledning for en praksis må gå ud over videnskaberne. Videnskaberne opstår jo gennem anlæggelse af en bestemt synsvinkel på et område af virkeligheden, hvorved der kan udarbejdes et bestemt begrebsapparat, en systematisk og metodisk udforskning af dette stykke virkelighed. En sådan udforskning afdækker kun et aspekt af dette stykke virkelighed. Man kan videnskabeligt afdække indlæringens virkelighed, eller rettere ganske mange aspekter af denne virkelighed, men man har ikke dermed løst spørgsmålet om den pædagogiske vejledning. Undervisning som et uforkortet stykke virkelighed omfatter nemlig altid andet og mere end de undersøgte aspekter af indlæring. Barnets aktivitet i indlæringssituationen rummer altid andet og mere end indlæring, og lærerens undervisning rummer andet end bibringelse af færdigheder og kundskaber. Den rummer også opdragelse, påvirkning af mange slags. Derfor må pædagogikken baseres på andet og mere end videnskabelige resultater.

Pædagogik er ikke en samlebetegnelse for en række videnskabs-elementer. Kernen i det, der går ud over pædagogikkens videnskabelige elementer - kernen i overvejelserne over den pædagogiske praksis - er for det første overvejelser over barnets natur og bestemmelse og for det andet normative forestillinger om dets udvikling.

Situationen er altså den, at de pædagogiske spørgsmål kun kan

besvares ud fra et syn på mennesket og dets bestemmelse. Kun ud fra et sådant helhedssyn kan der handles pædagogisk. Ethvert videnskabeligt resultat må indsættes i en helhedsanskuelse af barnet og dets udvikling for at finde sin rette plads i den handlingsvejledende pædagogiske forståelse.

De 10 kapitler, som denne bog består af, er bidrag til et sådant helhedssyn. De er skrevet over en 10-årig periode og består dels af 6 (reviderede) bidrag til temanumre af tidsskriftet KVAN, dels af 4 bidrag, som har været holdt som foredrag i forskellige sammenhænge, og som ikke tidligere har været trykt. Selvom de artikler og foredrag, der ligger til grund for denne bog, altså er skrevet ind i forskellige sammenhænge, er de dog allesammen tænkt ud fra et enhedsmæssigt grundsynspunkt. De bygger allesammen på en sammentænkning af to tænkemåder angående den menneskelige natur og menneskets bestemmelse, som har spillet en stor rolle i dette århundrede, nemlig den eksistensfilosofiske og den livsfilosofiske.

Den eksistensfilosofiske grundtanke er den, at mennesket er et frithandlende eller selvstændigt væsen, et væsen der fører sin egen tilværelse, idet det forholder sig til ydre og indre påvirkninger. Den livsfilosofiske grundtanke er den, at der må skelnes mellem to former for indre påvirkninger eller tilskyndelser, nemlig behov og grunddrifter, forstået som forskellige former for livstrang (livsmod, livsglæde, livslyst). Svarende til denne skelnen mellem to slags drivkræfter i mennesket skelner livsfilosofien mellem på den ene side den livsopretholdende livsudfoldelse, som består i det at klare tilværelsen, det at sørge for sig selv og andre, og på den anden side livet selv, det at være til som et verdensåbent og verdensoptaget væsen, der tilegner sig verden i selvudfoldelse (verdenserobring) og selvhengivelse (det at forbinde sig med tingene og de andre). Der er mange forskelle mellem den eksistensfilosofiske og den livsfilosofiske tænkemåde, men efter min mening er der ingen modstrid mellem grundtankerne i de to filosofier om mennesket. Eksistens- og livsbegrebet kan sammentænkes. En forening af de to grundtænker forudsætter rigtignok, at det også gælder for den selvforglemmende, spontane optagethed af verden og de andre

(livet selv), at man er til stede i denne optagethed på en sådan måde, at man forholder sig. Men jeg mener altså også, at man kan argumentere for, at dette er tilfældet.

I de to første kapitler - *Holdningsbegrebet og den pædagogiske holdningsdannelse* og *Samtalens pædagogik* - tages der udgangspunkt i eksistensbegrebet, og de livsfilosofiske tanker bringes her ind til korrektion og berigelse af dette begreb. I de følgende fire kapitler - *Forholdet til naturen - pædagogisk set*, *Åbenhed, fantasi og identitetsdannelse*, *Krop, sjæl og ånd* og *Sansning og intellekt* - tages udgangspunktet i den livsfilosofiske tænkemåde, som særlig udfoldes i det første kapitel. Det syvende kapitel *Dannelse og det at være sig selv* - giver et samlet syn på identitetsdannelsen, hvor de to filosofiers tænkemåder integreres. Dette kapitel er igen basis for de tre sidste kapitler - *Er lykke en skolesag?*, *Ungdommens grænseløse længsel og værdierne* og *Etik og pædagogik - og spørgsmålet om etisk opdragelse* - der fokuserer på de centrale handlingsorienterende ideer, de ideer der tilsammen forsøger at besvare spørgsmålet om det gode liv, nemlig på den ene side lykke-ideen, ideen om hvad der gør det personlige liv vellykket og på den anden side de etiske ideer, ideerne om, hvad der gør livet sammen med andre vellykket. Begge ideer naturligvis anskuet ud fra den pædagogiske situation.

Det forhold, at kapitlerne er blevet til i forskellige sammenhænge, betyder, at der visse steder (selvom der er foretaget ændringer i de oprindelige artikler) er tale om en vis overlappning, en venden tilbage til tankegange, som tidligere er blevet berørt, hvilket jeg håber, læseren vil bære over med. De tidligere trykte artikler er som sagt allesammen publiceret i KVAN, nemlig i følgende numre: 3 (maj 82): *Åbenhed, fantasi og identitetsdannelse*, 9 (maj 84) *Forholdet til naturen - pædagogisk set*, 15 (maj 86): *Barnets verdenstilgængelse - og den pædagogiske opgave*, 19 (nov. 87): *Holdningsbegrebet og den pædagogiske holdningsdannelse*, 28 (nov. 90): *Sansning og intellekt* og 32 (marts 92): *Er lykke en skolesag?*